

נושא העבודה

יחסי ממון בין בני זוג

תאריך: 26 בדצמבר 2016

העבודה מוגשת בחסות העמותה של נוער שוחר משפט עברי

שם החונכת – נינה סרור

תוכן עניינים

2 תוכן עניינים
3 מבוא
3 הקדמה אישית
4 פרק 1 – יחסי ממון במשפט העברי
9 פרק 2 – יחסי ממון במשפט הישראלי
18 פרק 3 – השוואה
20 סיכום
22 רשימה ביבליוגרפית

מבוא

כשלמדתי במסגרת העמותה למדתי והבנתי רבות גם במשפט העברי וגם במשפט הישראלי, והתלבטתי איזה נושא הכי מעניין אותי לבחון באחרי שלמדתי את היסודות במסגרת הלימודים בעמותה. הנושא שבחרתי לחקור הוא נושא יחסי ממון בין בני זוג. העבודה מחולקת ל- 3 פרקים; הפרק הראשון הוא יחסי ממון במשפט העברי, הפרק השני הוא יחסי ממון במשפט הישראלי והפרק השלישי הוא השוואה בין המשפט הישראלי והעברי. במסגרת הסיכום אתייחס למשפט משווה.

נושא יחסי ממון בין בני זוג מאוד מדובר בימינו ועולה הרבה לכותרות וכמו שאפרט בהקדמה האישית, בגלל נסיבות אישיות, הנושא גם מאוד קרוב לליבי. אני מקווה להכיר וללמוד כמה שיותר על הנושא זה ולהפיק ממנו תועלת רבה. המקורות עליהם מבוססת העבודה הם מאמרים משפטיים, פסקי דין וכן חומר מהמרשתת (אתר "דעת"). הסוגיה המשפטית הספציפית בה בחרתי לעסוק היא - **מהי המטרה העיקרית של חקיקת חוק יחסי ממון, ואיך הוא בא לידי ביטוי במשפט הישראלי ובמשפט העברי?**

הקדמה אישית

בחרתי לכתוב את העבודה על נושא יחסי ממון בין בני זוג. בחרתי בנושא זה מכיוון שהוא נושא מאוד מדובר בחברה. למידת הנושא לעומק יכול להביא להחלטות נכונות וטובות יותר בעתיד שלי ובעתידו של כל מי שיודע ומתמצא בנושא זה. חשוב להבין את הנושא בעיקר כאשר בן אדם לקראת חתונתו או כאשר בן אדם מתגרש או עומד להתגרש ורוצה להסדיר את יחסי הממון שלו עם בן/בת זוגו. נושא זה מאוד קרוב לליבי ומעניין אותי מכיוון שהוריי התגרשו כשהייתי קטנה ועברו לא מעט בעיות בהסדרת יחסי הממון ביניהם. בנוסף, בעבר ראיתי סדרת טלוויזיה ("האישה הטובה"), שכללה הרבה תביעות משפטיות בין בני זוג ובעיקר בנושא של יחסי ממון בין בני זוג. כתיבת העבודה עזרה לי להפוך ידע "טלוויזיוני" לידע אמיתי וממשי על התחום המרתק הזה. בכתיבת העבודה הזו התנסיתי בפעם הראשונה במיון וניתוח חומרים שאני בדרך כלל לא קוראת ולא קשורים ללימודים היומיומיים שלי.

פרק 1 – יחסי ממון במשפט העברי

אינו דומה איש המגרש לאשה המתגרשת, שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה, והאיש

אינו מוציא אלא לרצונו.¹

בימי המקרא, אם האישה הביאה מהבית שלה, בית אביה, תכשיטים ובגדים כמובן שאלו יהיו בבעלותה. ככל הנראה, הנוהג היה שאבי הכלה יקבל מהחתן "מוהר" (תשלום ממשפחת החתן לכלה) עבורה והחזיר לו חלק ממנו או את כולו כנדוניה (תשלום ממשפחת הכלה לחתן).² לעיתים מסרו לאישה שפחה כדי שתמשיך לשרת את בעלה. השפחה עמדה לרשותה של האישה ולכן יכלה לתת אותו לבעלה כדי שתלד לו וגם לגרש אותה מביתו. על פי המקורות, היו הורים שמסרו גם חלקת אדמה כנדוניה וחלקה זה הייתה מעובדת על ידי הבעל. כל עוד הזוג חי בשלום ובשלווה אין צורך להסדיר את יחסי הרכוש ביניהם ולכן צריך לבדוק מה מעמדם של הנכסים במקרה של מוות או גירושין.

דין הירושה וסיפור בנות צלפחד³ עושים הבחנה בהפרדת הרכוש - אם אין לאיש בן, אחיו יורש אותו, האלמנה לא לוקחת שום חלק מהעזבונו. אישה שיורשת נחלה צריכה להינשא למשפחת בית אביה כדי שהנחלה לא תעבור לשבט אחר. יש הנחה, שבעל שנתן נדוניה לבתו ידאג שלא תעביר אותה לרכוש הבעל ולא תהנה ממנה אישה אחרת. אפשר להגיד שבימי המקרא ועל רקע סדרי הירושה נשמר רכוש האישה בנפרד.

כשמדובר בנכס של אישה שהיא קיבלה מאביה, מבלי שהבעל קיבל אחריות עליו בשטר הנישואין, הפרדת הרכוש מתקיימת בכך שיש הגבלה והבעל לא יכול להעביר אותו למישהו אחר. זכות האישה מובטחת בכך שהיא תוכל לקבל מחצית מהנכס מבעלה, ובמות בני הזוג הנכס יועבר לילדיהם. הבעל כמובן יכול לנהל את הנכס, וליהנות מפירותיו ולכן גם זכותו נשמרת בכך שהוא מחזיק במחצית מהנכס במקרה של גירושין. הנכס עובר בירושה רק לילדיו שהם גם ילידה של אותה אישה. במקרה של מות בני זוג ללא ילדים, הנכס חוזר

¹ בבלי, יבמות קיב, ע"ב

² "הרבו עלי מאד מהר ומתן ואתנה כאשר תאמרו אלי ותנו-לי את-הנער לאשה" (בראשית ל"ד, י"ב) "כי-יפתה איש בתולה... מהר ימהרנה לו לאשה אם-מאן ומאן אביה לתתה לו כסף ו שקל כמהר הבתולת" (שמות כ"ב, ט"ו-ט"ז)

³ ספר במדבר, פרק כ"ז

לבית אביה של האישה. המסקנה היא שאין לאישה נכסים משלה אלא כל הנכסים שלה בידי בעלה. מה שמודגש זה העיקרון של זכות האישה לבעלות בנכסיה, תוך צמצום זכויות הבעל לקניין "פירות" – הוא נהנה ממה שהנכס מניב (למשל שכר דירה על בית ששייך לאישה) ולא מבעלות על הנכס עצמו.

זכויות האישה בחיי נישואין

כשאדם נושא מישהי לאישה הוא מתחייב לה בכמה דברים. מחויבות הבעל בתמורה לייחודיות האישה לו, היא לשאר, כסות ועונה. שאר הוא מזונות, כסות היא ביגוד ועונה הוא קיום יחסי אישות. כמו כן הבעל מתחייב להשבעה מדברי סופרים, לכתובתה, לרפאותה, לשחררה אם נכלאה, לקבור אותה כשהיא מתה, שהאישה תהיה ניזנת מנכסיו, להשאר בביתו לאחר שמת (ועוד שני דברים שאין להם משמעות בימינו).

אפשר להגיד שהוסדרו כל זכויות האישה לאחר שהובטח לה מזונות מבעלה, צרכי קיומה גם כאשר היא בחיים במהלך נישואיה וגם במותה. לאישה נותר בעיה אחת - במקרה של גירושין או אם האישה מעוניינת להתחתן בשנית לאחר מות בעלה. לשם כך התקינו חכמים את הכתובה שקובעת סכום מסוים שתוכל האישה להשתקם ולהתחיל חיים חדשים לאחר מות בעלה (אפרט בהמשך).

האיש יורש את אשתו

במשפט העברי, האיש יורש את אשתו מדין תורה כלומר הבעל יורש את אשתו, את כל נסיכה והרכוש שלה אשר הביאה עמה, כולל נכסי המלוג ונכסי צאן ברזל ובמקרה של אישה ממשפחה עשירה גם את נכסי הנדוניה שלה. כאשר בני הזוג חיים שנים רבות עד לזקנתם אין משמעות למצב זה אך כאשר אישה מתה בשנות הראשונות לנישואיה בעלה יוא את על נכסיה. לגבי מקרים כאלה ישנן מספר תקנות - יש להחזיר הכל ליורשיה או לאביה תוך שנה ואומרים שגם תוך שנה וחצי יש להחזיר חצי לפחות. על פי תקנות שונות⁴

⁴ תקנות שו"ם, תקנת טוליטוליה – אתר דעת, <http://www.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=2772>

אינה מגבילה את שנות הנישואין, היא התקבלה במקומות רבים והיא מאוד ידועה ומפורסמת. תקנות אלה שהבעל יורש את אשתו מקורן בתורה, מעיקר הדין הבעל יורש את הכל וזאת עשו כדי שאביה של האישה יתן לביתו ברצון ובאהבה בשעת נישואיה כי אם הכל היה עומד לפי דין התורה האב לא היה נותן לבתו באהבה וברצון בשעת נישואיה וזאת מכיוון שידע שהכל יפול לידי זרים. לתקנות אלה אין את הכוח והסמכות לפתור את בעיותיה של האישה.

אישה אינה יורשת את בעלה

אישה אינה יורשת את בעלה ולכן גם הכתובה וגם תוספת הכתובה לא מספיקות. כאשר בעלה מת האישה יורשת את נכסיה שהיו לה בכתובתה. יש מקרים בהם הבעל עשיר מאוד והאישה לא מקבלת מעושרו. כאשר מדובר במשפחה עניה הפסד האישה לא כל כך גדול. יש תקנות שפגועות בזכויות האישה מתוך דאגה ליורשים אחרים. תקנת טוליטוליה- כאשר הבעל מת, האלמנה לא מקבלת את סכום כתובתה אלא את מחצית מסכום הנכסים והחצי השני יקבלו יורשי הבעל. אם סכום הכתובה גדול ממחצית העיזבון האלמנה מפסידה את ההפרש. עם זאת, כשסום הכתובה קטן ממחצית העיזבון היא מקבלת את כתובתה בלבד בנוסף לנכסים שהיא הכניסה ושייכים לה. אפשר להניח שתקנה זו כי "שיתוף הנכסים" בין הבעל לאישה מקפחים בסופו של דבר את יורשי הבעל, כלומר האישה כל חייה נהנתה מבעלה ומהדברים שהעניק לה ולכן תקנה זו דואגת ליורשי הבעל האחרים. כשמדובר במשפחה עניה העניין לא כל כך משמעותי אך כאשר מדובר במשפחה עשירה אז ברור שיש קיפוח לאישה שיצאת רק עם סכום כתובתה ומה שהכניסה לפני הנישואים אשר שייך לה. יש מקרים בהם הבעל והאישה צוברים נכסים ורכוש משותף במהלך חייהם אך לא ניתן לזלזל בהשקעת האישה בצבירת כל הרוכש והנכסים. הבעל לא היה יכול להשיג את כל הדברים הללו ללא האישה שדאגה לבית, למשפחה ולכל טיפול הקשור באחד מהדברים ולכן לא צריך לקפח את האישה בגירושין במקרה כזה.

כתובה

פעם היה סכום הכתובה חשוב מאוד, הכתובה קיימת כדי שלא יהיה לבעל קל להוציא את אשתו, ולכן צריך שסכום כתובה יהיה סכום כבד ונכבד ומכביד על הבעל לגרש את אשתו

"בראשונה היו כותבין לבתולה מאתיים ולאמלנה מנה והיו מזקינין ולא היו נושאים נשים, עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובתה". שמעון בן שטח קבע שנכסי הבעל יהיו משועבדים לכתובה של האישה כי זה דרכו וטבעו של כל אדם לדאוג לבן זוגו גם במקרה של מוות או גירושין. מכאן אנו מבינים שהכתובה נכתה לצורך יציבות בחיי הנישואין, לבנות בית נאמן ויציב שלא יהיה קל להוציא את האישה.

תוספת כתובה

כנראה שכבר פעם סכום הכתובה לא היה מספיק כדי להתחיל חיים חדשים לאחר מוות הבעל או גירושין ובנוסף הסכום לא היה מספיק לפיצוי האלמנה או המגורשת ולכן היה צורך להגדיל את סכום הכתובה. ולכן קבעו: גם אם אמרו לאלמנה מגיע מנה ולגרשה מאתיים אם ירצה יוסיף אפילו עוד מאה מנה. הגמרא מסבירה שהמשנה באה ללמד שלא צריך לחשוש שלא לבייש מישהו. כנראה שגם במקרה זה התקנה באה לעודד חיי נישואין ולשפר אותם באמצעות ההבטחה למקור כספי לגרושה ולאמנה.

בכתובה היה גם סוג של עניין כבוד משפחתי ולכן קבעו: בית דין של כהנים היו גובים לבתולה ארבע מאות. בגמרא אמרו לא רק בית דין של כהנים אלא גם משפחות בישראל שגם רצו לעשות, עושים. הכתובה נועדה לא רק לכבוד אלא על מנת לחזק את יציבות חיי הנישואין במשפחות כהנים, משום שהגירושין הביאו לטרגדיה קשה שלא ניתנת לתיקון. כתובה בסכום גבוה תמנע גירושין ותשפר את יציבות הנישואין.

גירושין

במקרה של גירושין, אם אישה נישאת לאיש שהוא חסר כל, כשהם מתגרשים היא מקבלת את כל רכושה בחזרה בנוסף לכתובתה ובכך היא יוצאת לא מקופחת. הבעיה היא כאשר בני זוג נשואים צוברים נכסים ורכוש במהלך חייהם במשותף ואז יוצאת האישה עם הרכוש המעט שהכניסה אם הוא בכלל נשאר בנוסף לכתובתה ובנוסף לכל הרכוש שהצטבר במשותף. גם לזה מצאה ההלכה פתרונות: כל בתי הדין נהגו לפצות את האישה אשר מתגרשת מבעלה בנוסף לכתובתה בהתחשב בנימוק שכל רכוש הבית הוא משותף. יש בתי דין שפיצו א האישה בשישית נוספת ויש בתי דין שהכפילו את סכום הכתובה של האישה ויש גם שהכפילו את סכום הכתובה פי חמש. כל בתי דין מפצים את האישה במקרה של

גירושין וכל אחד קובע את גובה הפיצוי לפי המקרה המצוי. פתרונות אלה עונים על מקרים בהם בני זוג צוברים נכסים ורכוש במשותף וכאשר באים להתגרש, הם מצאו פתרון לפצות את האישה, אך אין פתרון לעזור לאדם עשיר שרוצה לקחת לאישה טובת לב אך חסרת אמצעים והוא חושש למקרה של גירושין ולתביעות כספיות שיכולות להיווצר.

יחסי ממון בהלכה

הבנו שהבעל אוכל מפירות המלוג של אשתו ובמותה הוא יורש אותה. יכול להווצר מצב שאישה עשירה מאוד נשאת לאיש הגון וטוב לב אך אבל חסר אמצעים וכסף. אם לאדם זה היה הבטחה לאיכות חיים ולבנים האישה הייתה נישאת לו בלי שום תנאי, ברצון ובאהבה, כי כל ימי הנישואין שלהם הוא יביא רוחחה ופרנסה לבית ולמשפחה, אבל כשהאישה תמות יעברו כל הנסכים, הרכוש וכל מה ששייך לה לבעלה, כי הבעל יורש את אשתו. אישה שיש לה נכסים רבים ולא רוצה שיככלו בתוך "נכסי מלוג" גם אם הם נועדו לרווחת הבית, אך היא רוצה להמשיך לפתח את עסקיה. עכשיו עולה השאלה מה תעשה אישה כזאת ולשם כך הסדרי הממון מפרשים בהלכה: הכותב לאשתו שאינו מעוניין בנכסיה, בעסקיה ובפרותיה לא בחייה ולא במותה, לא אוכל את הפירות בימיה ולא יורש אותם במותה, שם מבואר מתי יש להתנות את הסילוק, גם לגבי פירות הנכסים וגם לגבי הירושה. דוגמה נוספת, אדם אשר מחכה לשידוך הרבה זמן, מציעים לו כלה נאה שמוצאת חן בעיניו, אך הוא עסוק מאוד בלימודיו שהם בעצם העתיד שלו, והוא לא יכול להבטיח את פרנסתו לאשתו ומשפחתו.

פרק 2 – יחסי ממון במשפט הישראלי

נישואין וגירושין של יהודים ייערכו בישראל לפי דין תורה.⁵

על פי החוק, הגירושין והנישואין בישראל הם בסמכות שיפוטם הייחודית של בתי הדין הדתיים.⁶ המשפט הישראלי אמור לשלב את הדין העברי עם עקרונות היסוד של הדמוקרטיה. לבתי הדין הרבניים יש סמכות שיפוט לפי מערכת הדינים שלהם אך הם עדיין חייבים לפסוק לפי עקרונות יסוד כגון כבוד האדם, שוויון, הגנה על הקניין וכדומה. מערכות המשפט האזרחיות מכבדות את הפרשנות שמעניקים בתי הדין הרבניים להוראות חוק ולדין אותו הם מחילים. עם זאת, מתן האפשרות להתנות את הגט בהתאם למשפט העברי, עוזר לפעמים לבן הזוג בסכסוכי גירושין "לסחוט" את הצד השני ולפעמים אפילו לשלילת זכויות ממוניות של האישה, להן היא זכאית לפי המשפט האזרחי.⁷

ב- 1962 קבע השופט זילברג כי דין תורה אינו פוסל בהכרח כל הסכם הנגוע באילוץ, והוסיף כי עצם נתינת הגט כמוה כתמורה להתחייבות האישה ועל כן אינה בטלה מעיקרא.⁸ השופט חיים כהן כתב "אישה שהפחיד אותה בעלה לעגנה אם לא תיתן לו ויתורים והתחייבויות שהוא אינו זכאי לקבלם והיא אינה חייבת לתיתם ע"פ דין, שגם אם עשו "פשרה" בקניין ובביטול מודעא, תוכל לחזור בה".⁹ בפסק דין זה בית המשפט היה מוכן לבטל את התחייבות האמא לפצות את האבא על חיוביו במזונות הילד כדי להימנע מסחטנות פסולה. במקרה אחר קבע השופט דב לוי:

"האישה היתה אל נכון כמהה לזכות ולקבל את גטה ולהשתחרר מכבלי הבעל. כדי להשיג מטרה זו היתה מוכנה לוותר לבעלה ויתורים מרחיקי לכת בתחום הרכושי והחומרי. אולם אין לומר כי ההסכם הוא חסר תמורה, כשם שאין לקבוע ע"פ תנאיו ממש נעשקה האישה".¹⁰

⁵ ס' 2 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג-1953.

⁶ ס' 1 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין)

⁷ טוענת רבנית רחל לבמור, "גירושין, סירוב גט והסכם למניעתו – עובדות מהשטח", צהר 20, בעמ' 83-91 (2005), באתר האינטרנט www.kipa.co.il/upload/users_files/1094.PDF

⁸ ע"א 457/61 גרין נ' גרין פ"ד ט"ז 318, בעמ' 329.

⁹ שם, בעמ' 325 (השופט חיים כהן).

¹⁰ ע"א 573/82 ברק נ' ברק פ"ד ל"ח (4) 633.

בית המשפט הישראלי בעצם מתעסק הרבה בשאלה של הצבת תנאים שלא קשורים לעצם הגירושין שדרכם בעצם אפשר "לנצל" יכולת שמקנה הדין – יש על כך מספר פסקי דין.¹¹

מחקר שערך המרכז לקידום מעמד האישה ע"ש רקמן בפקולטה למשפטים שבאוניברסיטת בר אילן מצביע על כך ש-40% מהנשים היהודיות שהיו בהליכי גירושין בישראל היו נתונות לסרבנות גט או סחיטה המוגדרת כדרישת תנאים בלתי סבירים למתן גט. 16% מכלל הנשים שעברו תהליך גירושין דיווחו כי הבעל הציב להן, כתנאי למתן הגט, דרישות החורגות מהחוק בכל הקשור לחלוקת הרכוש המשותף שנצבר במהלך הנישואין, לחזקה על הילדים ולתשלום מזונות הילדים.¹²

הסכם ממון

סעיף 1 לחוק יחסי ממון¹³ קובע:

הסכם ממון הוא הסכם שנחתם בין בני זוג בעניין הרכוש. הסכם זה מיועד לבני זוג נשואים, בני זוג העומדים להנשא או בני זוג לא נשואים [ידועים בציבור]. הסכם ממון בא להסדיר את כל עניין הרכוש והממון בין בני זוג לפי העדיפויות שלהם. הסכם ממון המאושר בבית המפשט או לענייני משפחה או בית דין רבני מקבל תוקף של פסק דין והוא גובר על חוק יחסי ממון. יש לעשות הסכם במטרה למנוע מאבקים משפטיים וריבים בין זוגי הזוג במקרה של פרידה או גירושין. כאשר בני זוג חותמים על הסכם ממון הם חוסכים את המאבקים ביניהם בבתי המשפט בכך שחלוקת הרכוש וממונם כבר סוכם מראש. ההסכם מספק לצדדים הגנה במונן כלשהו כמו לדוגמה במקרים בהם לאחד מבני הזוג יש נכסים רבים ואילו לצד השני אין כמעט נכסים או שיש בן זוג ללא נכסים בלבד.

¹¹ תא"פ חי' 174/66 ולטוך נ' ולטוך, פ"מ כ"ג 198; עא 51/81 גרשון בראור נ' חיים בראור, פ"ד לה (4) 231; ע"א 5490/92 רחל פגס נ' ישראל פגס פדאור (לא פורסם) 94 (3) 285; תמ"ש (תל-אביב-יפו) 24782/98 נ.ש נ' נ.י. (14.12.08) (השופטת טובה סיון); תמש (חי') 29433/02 א.ו.נ' מ.ו. ת.ז. פורסם בנבו; תמ"ש (קריות) 05/2440 נ.ח. נ' נ.ז. פדאור (לא פורסם) 06 (14) 678.

¹² מרכז רקמן לקידום מעמד האישה, אוניברסיטת בר-אילן, מסורבות גט בישראל, הצגת ממצאי סקר במסגרת דיון בוועדה לקידום מעמד האישה לרגל יום העגונה הבין-לאומי, 23 במרס 2005 (ד"ר רות הלפרין-קדרי).

¹³ חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973

אישור ואימות הסכם הממון

סעיף 1 לחוק חוק יחסי ממון קובע גם:

ההסכם חייב להיות בכתב [הסכם ממון שנעשה בעל פה לא יהיה בעל תוקף מחייב]; הסכם הנחתם לפני הנישואין יכול לקבל אישור גם על ידי נוטריון. הסכם הנחתם לאחר הנישואין יכול לקבל אישור רק על ידי בית משפט. הסכם ממון שלא מאושר כדין הוא חסר תוקף משפטי; הנוטריון אשר מאשר את הסכם הממון חייב לבדוק אם בני הזוג באמת מתכוונים להתחתן. אם בני זוג לא מתכוונים להנשא זה לזו הנוטריון לא מוסכם לשאר את ההסכם. כדי שהסכם הממון יהיה בעל תוקף חוקי צריך לערוך את ההסכם בעזרת עורך דין שמבין בהסכמים מהסוג הזה. עם זאת יש להציג את ההסכם לאישור ואימות מול בית משפט לענייני משפחה, בית דין רבני או נוטריון. התנאי לאישור ההסכם הוא לבחון אם בני הזוג חותמים על ההסכם מרצונם ומבחירתם החופשית והאם הם מבינים את המשמעות שלו. הגורם המאשר את ההסכם צריך לוודא כ ההסכם הוקרא לבני הזוג, שהם אכן מבינים אותו ומודעים לתוכנו ולהשלכות המשפטיות שעלולות להיווצר במקרה של פרידה או גירושין. חשוב להבין שבלי אישור הסכם ממון להסכם אין תוקף משפטי מחייב. החובה לאשר הסכם ממון בפני רשות מוסמכת היא חובה ואי אפשר להתנות עליה או להמנע ממנה. בנוסף חשוב להבין שכשההסכם נהיה פסק דין מחייב ותקף קשה מאוד לבטל אותו. יש מקרים חריגים בהם יכול בית המשפט לסטות מן הרגיל ולתת תוקף מחייב להסכם ממון אשר לא אושר. זאת במקרה של תום לב ומתאפשר רק כאשר שני הצדדים פעלו לפי ההסכם והתנהלו לפיו במשך תקופה ארוכה. במידה ורוצים בני הזוג בשלב כלשהו לשנות את תנאי ההסכם יצטרכו לעמוד בני תנאים, האחד השינוי צריך להיעשות בכתב והשני לקבל אישור של בית משפט לענייני משפחה או בית דין רבני. לעריכת הסכם ממון יכול להיות השפעה שלילית על היחסים בין בני הזוג, כאשר אחד מבני הזוג מציע לערוך הסכם ממון ההצעה יכולה לגרום לפגיעה ביחסים של בני הזוג. עם זאת, אם הצד שהוצע לו לחתום על ההסכם יסרב לחתום הצד האחר עשוי לחשוב שהוא מונע ממניעים כלכליים. בנוסף יש אנשים שיתוהו למה לחשוב על הפרידה אם במצב הנוכחי הכל טוב בין בני הזוג. לעומת זאת להסכם יש גם יתרונות. כמו כן, כאשר קיים הסכם ממון תקף בין בני זוג במקרה של פרידה או גירושין ההסכם מונע מאבקים משפטיים מיותרים והתהליך

המשפטי מתקצר משמעותית. עם זאת קל יותר להגיע להסכמות של חלוקת רכוש כאשר יש אהבה בי בני הזוג ויש רצון לחיים משותפים.

הלכת השיתוף

הלכת השיתוף קובעת איך לחלק רכוש בין בני זוג. הלכה זו חלה רק על בני זוג שנישאו לפני 1 בינואר 1974, התאריך בו נכנס לתוקף חוק יחסי ממון. הלכת השיתוף קובעת שהרכוש שצברו בני הזוג במהלך חייהם המשותפים הוא רכוש משותף לשניהם, הרישום הפורמלי לא קובע את הבעלות על הנכסים. הלכת השיתוף חלה על כל הנכסים שבבעלות בני הזוג כמו דירת מגורים, חשבונות בנק, נכסים שנרכשו על ידי הצדדים לפני הנישואים, נכסים עסקיים ועוד. הלכת השיתוף נפסקה בבתי המשפט בהתאם לערכים החברתיים שקובעים כי חיי נישואין הם חיים המבוססים על שותפות ורצון משותף. חשוב לציין כי אם אחד מבני הזוג טוען כי לא הייתה כל כוונת שיתוף בין הצדדים נטל ההוכחה יהיה עליו. בנוסף, נכסים שהביא אחד בני הזוג בטרם הנישואים ייחשבו כמשותפים. כאשר בית המשפט רואה על כוונת השיתוף של בני הזוג לראות את הנכסים משופים, גם נכסים אלה הופכים למשותפים. לפני שנחקק חוק יחסי ממון חלוקת הרכוש הייתה מתנהלת לפי הלכת השיתוף. חוק יחסי ממון נחקק ב 1.1.1974 וחל רק על הזוגות שנישאו לאחר תאריך זה. חוק זה קובע את הסדר איזון המשאבים. בהסדר זה במקרה של גירושין זכאי כל אחד מבני הזוג לקבל את מחצית שווי כל הרכוש שנצבר במשך כל שנות הנישואין למעט נכסים שאינם חלק מהנכסים העומדים לאיזון:

1. נכסים שהיו להם ערב הנישואין או שקיבלו במתנה או בירושה בתקופת הנישואין
 2. גימלה המשתלמת לאחד מבני הזוג על ידי המוסד לביטוח לאומי או גימלה או פיצוי המגיעים על פי חיקוק לאחד מבני הזוג לאחר מוות.
 3. נכסים בני הזוג הסכימו בכתב ששווים לא יאוזן ביניהם.
- כדי לערוך איזון משאבים כל אחד מבני הזוג צריך לרשום את נכסיו מלבד הנכסים שאין לאזן שווים. משווי הנכסים של כל בני הזוג יש לנכות את סכום החובות המגיעים ממנו, מלבד החובות שבאים מהנכסים שלא ברי איזון. כאשר נוצר מצב ששוויים של אחד מבני הזוג עולה על נכסי השני חייב הבן זוג ששווי הנכסים שלו גדול משווי נכסיו של השני לתת לו את מחצית ההפרש. כשאין הסכמה בין בני הזוג מה מגיע מהאחד לשני ובאיזה דרך

יבוצע האיזון יחליט בית המשפט לעייני משפחה או בית הדין הרבני לפי הנסיבות את ההחלטות האלה.

במקרה של בגידה קבע בית הדין הרבני הגדול שבן הזוג שבגד יצטרך להקים לעצמו בית חדש ולהנשא מחדש. האחריות הכלכלית שהוטלה על הצד הנבגד מזכה אותו להקלות באיזון המשאבים לטובתו.

הוספת סעיף 5א לחוק יחסי ממון - "הקדמת המועד לאיזון משאבים":

(א) הזכות לאיזון משאבים גם לפני הגירושים תנתן לכל אחד מבני הזוג אם הוגשה בקשה לבצע את הסדר איזון המשאבים עוד לפני שבני הזוג יתגרשו רק אם יתקיים אחד מהתנאים האלה:

1. חלפה שנה מיום שנפתח אחד מההלכים האלה:

א. הליך להתרת נישואין

ב. תביעה לחלוקת רכוש בין בני הזוג, לרוב תביעה לפירוק שיתוף במקרקעין המשותפים לבני הזוג לפי חוק המקרקעין.

2. אם היה קרע בין בני הזוג או שבני הזוג חיים בנפרד גם באותו בית משותף במשך תקופה ארוכה של תשעה חודשים לפחות מתוך תקופה רצופה של שנה. בית המשפט או בית הדין יכול בבקשה בכתב לקצר את התקופות אם הוגשה בקשה לאיזון משאבים מוקדם יותר ובית המשפט מצא לנכון, בסיבות המצדיקות להקדים את המועד של איזון משאבים גם אם לא התקיימו התנאים שלמעלה אך כן התקיימו אחד מהתנאים הבאים:

1. ניתן כלפי בן הזוג של מבקש הבקשה צו הגנה לפי חוק למניעת אלימות במשפחה

2. הוגש כתב אישום נגד בן זוג של מבקש הבקשה הכולל אישום בעבירת אלימות שבוצעה בעבירת אלימות שבוצעה במבקש הבקשה או באחד מילדיו.

3. בית המשפט ציווה על מעצרו של בן הזוג שביקש את הבקשה לאחר שהיה משוכנע כי קיים חשד סביר שהוא עבר עבירת אלימות שבוצעה בבן הזו או באחד מהילדים וקיים חשד שהוא יסכן את בטחונם.

- בית המשפט או בית הדין שנתן פסק דין לאיזון משאבים רשאי להתנות את הביצוע בהפקדת כתב הסכמה לגירושין, לרב כתב ההסכמה למתן גט או לקבלת גט מצד המבקש בבית הדין או בית המשפט.
- בית המשפט או בית הדין שנתן פסק דין לאיזון משאבים יכול לעכב אותו במידה והוא סבור כי מבקש הבקשה פעל בחוסר תום לב בענייני הגירושין.
- בקשה לביצוע הסדר איזון משאבים לא דחה או תבוטל גם אם לא חלפה שנה מיום שנפתח הליך כמו שאמרנו בסעיף(א)1.ב.

מעורבות ארגוני הנשים בחקיקת חוק יחסי ממון בין בני זוג 1948-1973

כבר משנותיה הראשונות המדינה ניסו ארגוני הנשים לחוקק חוק שיבטיח את חלקן השווה של הנשים בחלוקת הרכוש בין בני זוג. לאחר מאבק ארוך לבסוף נחקק חוק יחסי ממון בין בני זוג. לחלוקת הרכוש בין בני הזוג בתום הנישואים או במהלכם יש השפעה רבה על המצב הכלכלי-חברתי של הנשים. יש מחקרים המצביעים על ירידה משמעותית בחייהן בעקבות גירושין. חלק גדול מאוד מהחוקים המעצבים את חיי המשפחה הם מיוזמתם ומהמאמץ של ארגוני הנשים במדינה. ארגוני הנשים חשפו והראו את ההפליה שיש כלפי הנשים לרעה מצד בתי הדין הדתיים ושל הדין הדתי על ענייני נישואים וגירושין. ארגוני הנשים נמנעו ממאבק ישיר אך הם בכל זאת ניסו לשפר את מצבן של הנשים. שליטתו של הדין הדתי בהליך הגירושין הובילו לסחיטת הנשים על ידי הגברים כלומר, הנשים יוותרו על חלקן בחלוקת הרכוש שמגיע להן על פי החוק והגברים יתנו להן גט. בהתחלה ניסו הארגונים לקדם משטר של שיתוף קנייני שיגדיל את השלטון העצמי והחופש פעולה של הנשים במשפחה ולאחר מכן הם התפשרו על משטר של הפרדת רכוש ואיזון משאבים בתום הנישואים. לפני שנחקק החוק התריעו ארגוני הנשים על הסחטנות שהחוק יכול לעודד אבל המחוקקים לא הקשיבו להתרעות אלה. תפקידו של המשפט הוא להתערב בחיי המשפחה על מנת למנוע יחס כפיפות ולקבוע משטר קנייני משותף לארוך כל חיי שנות הנישואים. צריך לבסס משטר זה על הצדקות שמדגישות את זכותן של נשים לשוויון, שלטון עצמי וחופש פעולה. עולה השאלה מתי בית המשפט צריך ואם בכלל להתערב בהתנהלות המשפחה, שאלה זו גרמה דיונים וויכוחים רבים. יש כאלה שטוענים

שמשפחה זו יחדיה סגורה ושבת המשפט צריך להמנע ככל היותר מלהתערב בחייה. לעומת זאת יש מקרים שבהם התערבות בית המשפט היא חיונית ומקובלת כמו לדוגמה במקרי אלימות במשפחה או סכסוך על רקע הליך גירושין. המשפט כן צריך ליטול חלק בעיצוב חיי הנישואים והזוגיות. עליו להתערב כבר במהלך הנישואים, גם אם הם תקינים לא רק בפקיעתם. ההתערבות של המשפט כן נחוצה מפני שהוא צריך לאפשר להם חיים שוויונים ללא יחסי כפיפות. הפער בין הכוחות במהלך הנישואים משפיע מאוד על תהליך הגירושים ועל תוצאותיו ולכן אם המשפט יתערב כבר במהלך הגירושים הוא יפתור כל מיני תוצאות בעייתיות העלולות להיווצר בגלל הגירושים.

יחסי ממון בין בני זוג בפשיטת רגלו של אחד מהם

במקרה של פשיטת רגל של החייב נכסי החייב עוברים לנאמן. תפקידו הראשי של הנאמן הוא לברר בעצמו על איזה נכסים מדובר. בנושא זה יכולה להתעורר בעיה שבה החייב הוא נשוי, ייתכן כי החייב ובן זוגו לא הסדירו את יחסי הממון ביניהם באמצעות מסמכים משפטיים ולכן יכול להיווצר אי וודאות של איזה מהנכסים בשליטתם של כל אחד מהם. הנאמן צריך להחליט אילו נכסים שייכים רק לחייב, אילו נכסים שייכים לשניהם, ואילו נכסים שייכים לבן הזוג בלבד. החייב או מי שמנהל את ענייניו לא יכול לספק את תבעותיהם של כל הנושים. עד לפני זמן קצר היו זכויותיהם של בני הזוג בנכסים בבעלותו של מי שהפסיקה קבעה. הסדר זה השתנה מאז נחקק חוק יחסי ממון. כשאנו רוצים לתאר את הנאמן בהגדרת המאסה יש להתייחס באופן שנה לבני הזוג אשר חל עליהם החוק לאלו שהחוק לא חל עליהם. בני זוג אשר נישאו לפני כניסת החוק- כדי לקבוע את המאסה של פשיטת הרגל יש לעבוד תהליך בן חמישה שלבים. בשלב הראשון יש לקבוע את חלוקת הרכוש בין החייב לבין זוגו מבחינת היחסים הפנימיים ביניהם. בשלב השני נמצא מה הם היחסים ששייכים לחייב מבחינת היחסים הפנימיים שבינו לבין בני זוגו אך שבן הזוג הצליח להפר את קניינו של החייב בכך שעשה עיסקה עם צד שלישי. בשלב השלישי יש לקבוע אילו נכסים שייכם מבחינת היחסים הפנימיים לבן הזוג של החייב. בשלב הרביעי נבין איזה חובות כוללות גם את בן הזוג של החייב. בשלב החמישי יש לזהות תמידת ההשפעה של חוק יחסי ממון על בני הזוג שנישאו לפני כניסתו של החוק.

בני זוג שנישאו אחרי כניסתו לתוקף של חוק יחסי ממון- החוק לא קובע משטר של שיתוף בין בני זוג ולכן במקרה של פשיטת רגל של אחד מבני הזוג יהיה פחות בעיות מאשר במשטר של שיתוף, זה יכול את נכסיו הנפרדים של פושט הרגל. זה הסדר שמפריד בין הנכסים של בני הזוג ורק במצב של גירושין יש להם את הזכות לאיזון בנכסיהם ואם יש הפרש בין שווי הנכסים בן הזוג ישלם את ההפרש לבן הזוג האחר. סעיף 4 לחוק קובע כי שכריתת הנישואין או עצם קיומם לא יולידו את מסקנת השיתוף. דיני פשיטת הרגל שחלים על זוגות שנישאו לפני כניסתו של החוק לתוקף ימשיכו לחול גם על זוגות שנישאו לאחר מכן. אם יש לבני הזוג נכסים משותפים, יחולו על הנכסים האלה אותם דינים שחלו עליהם גם לפני כניסתו לתוקף של חוק יחסי ממון. הסעיף לקביעת החובה לאיזון משאבים הוא סעיף 6 לחוק: " היה שווים של נכסי בן הזוג האחד עולה על שווים של נכסי השני, חייב האחד לתת לשני את מחצית ההפרש, אם בעין ואם בכסף או בשווה בכסף".

מה ההבדל בין חוק יחסי ממון לבין הלכת השיתוף?

בהלכת השיתוף כל הנכסים שנרכשים במהלך הנישואים הם בשותפות מלאה בין בני הזוג. הלכת השיתוף חלה על כל הנכסים חוץ מ3 סוגים של נכסים: נכסים שהיו לאחד מבני הזוג לפני הנישואין, נכסים שאחד מבני הזוג קיבל במתנה במהלך הנישואין או נכסים שקיבל אחד בני הזוג בירושה במהלך תקופת הנישואין. המשמעות של הלכת השיתוף היא שאחד מבני הזוג יכול לבקש את מחצית מהרכוש או השווי של הנכסים ו הרכוש בכל עת כלומר גם כאשר עדיין בני הזוג לא התגרשו. הנכסים הם תמיד של שני בני הזוג. לעומת זאת חוק יחסי ממון מדבר על חלוקת הנכסים והרכוש בין בני זוג מיד לאחר הגירושין, גם הוא באופן שוויוני אך באמצעות חלוקה שנקראת "איזון משאבים". לפי החוק אם קיים הסכם ממון שחתמו עליו בני הזוג, יחול עליהם ההסכם, אם לא, בני הזוג ישתמשו בחלוקת הנכסים והרכוש באמצעות "איזון משאבים". איזון זה קובע שיש לרכז את כל הנכסים שיש בידי בני זוג חוץ מהנכסים שלא כלולים באיזון המשאבים (הזכרנו אותם) ובזמן הגירושין לחלק אותו באופן שווה ושווה בין בני הזוג. יש לקיים ניכוי סכום החובות משווי הנכסים ולבסוף לחלק את היתרה באופן שווה בשווה בין בני הזוג. ההבדל הבולט ביותר בין חוק יחסי ממון להלכת השיתוף הוא שאיזון משאבים בחוק יחסי

ממון מתבצע רק לאחר הגירושין לפני זה כל הנכסים כתובים על שמם של כל אחד מבני הזוג ורק לאחר הגירושין מתבצע האיזון ואילו חלוקת הרכוש בהלכת השיתוף יכולה להיעשות בכל עת, בזמן הנישואין ולאחר הגירושין.

פרק 3 – השואה

בפרקים הקודמים הראיתי שיש הרבה הבדלים בין המשפט העברי למשפט הישראלי, למרות שהמשפט הישראלי אמור להתבסס על המשפט העברי. פתרון אפשרי הוא הסכם קדם נישואין. כיום מרבית הסכמי הקדם-נישואין מבוססים על עקרון תשלום מזונות גבוהים לאישה על-ידי בעלה, בעוד שהוא מוותר על חובותיה כלפיו.

היסוד ההלכתי לחיוב במזונות מוגברים הוא "מעוכבת להינשא מחמתו"¹⁴ - במקרים מיוחדים שבהם בני הזוג אינם חיים יחד אבל האישה קשורה לבעלה למרות שהיא כבר לא רוצה אותו, הבעל חייב לתת לה מזונות כל עוד בני הזוג נשואים כדת משה וישראל. זה מבוסס על ההלכה - "כל מקום שאמרו מגורשת ואינה מגורשת - בעלה חייב במזונותיה"¹⁵.

הסכם ממון מול צוואה

קיימת בעיתיות מסוימת בהתנגשות שבין צוואה להסכם ממון, כלומר עולה השאלה האם נכסים שוויתר עליהם בן הזוג בהסכם ממון יכול לרשת אותם בצוואה? כן, הסכם ממון וצוואה אינם מטפלים באותם נושאים, הסכם ממון הוא הסכם שמסדיר את חלוקת הרכוש והנכסים ביו בני הזוג במקרה של גירושין וזאת בעוד בני הזוג חיים. צוואה לעומת זאת מסדירה את חלוקת הרכוש מיד לאחר פטירתם של אחד מבני הזוג, כשאין צוואה חל על בני הזוג חוק הירושה שקובע איך תעשה חלוקת הרכוש לאחר פטירתם. לפי חוק הירושה חלוקת הרכוש מתחלקת בכך שחצי משווי הרכוש עובר לבן הזוג והחצי השני לילדיו של בן הזוג הנפטר. תהליך זה קורה כאשר אין צוואה. כאשר יש צוואה התוצאה שונה, אם בני הזוג ערכו ביניהם הסכם ממון ולא ערכו צוואה במקרה כזה בן הזוג שוויתר על חלקו בהסכם יורש חצי מהשווי של בן הזוג הנפטר והוויתור לא קיים ולא מתייחסים אליו. בני זוג העורכים הסכם ממון צריכים לקחת בחשבון שהם צריכים לערוך גם צוואה מהסיבה שאם עורכים הסכם ממון ללא צוואה יכול להיווצר מצב שבו בפטירתו של אחד

¹⁴ אברהם בארי, "מזונות לאשה שבעלה חויב לגרשה (מעוכבת)", מחקרי משפט ז (תשמ"ט) 79.

¹⁵ בבא מציעא יב ע"ב; בבא בתרא מ"ז; גיטין ע"ד; כתובות כ"ז

מבני הזוג יקבל בן הזוג השני את חלוקת הרכוש על פי חוק הירושה ולא על פי הסכם הממון וכך רצונו של בן הזוג הנפטר לא מתממש. במשפט העברי, הנושא לא מפותח כמו במשפט הישראלי.

אישור והסכם ממון בין בני זוג חד מיניים

במשפט העברי – לא קיים!

במשפט הישראלי - כיום במדינת ישראל, בני זוג חד מיניים שרוצים להינשא, אינם יכולים לעשות זאת באופן רשמי וכתוצאה מכך נלקחות מהם זכויות והטבות של בני זוג נשואים. זוגות חד מיניים שמקיימים ביניהם קשר כלשהו, חיים ביחד, וגרים תחת קורת גג משותפת נכללים תחת הכותרת של בני זוג ידועים בציבור. בני זוג ידועים בצבירו לא יכולים לחתום על הסכם ממון כמו בני זוג נשואים רגילים כי אין לזה תוקף משפטי בבית משפט לדיני משפחה או בית דין, אבל בני הזוג יכולים לחתום ביניהם על הסכם של חלוקת הרכוש שיחייב אותם ויהיה לזה תוקף משפטי ברמה החוזית והמשפטית לכל דבר בבית המשפט. כדי לחזק את התוקף המשפטי של ההסכם יש על בני הזוג לחתום על ההסכם מול עורך דין שיאמת את ההסכם וישאר בכתב יד שבני הזוג חתמו על ההסכם מרצונם החופשי ויאשר כי הם הבינו את התוכן של ההסכם ואת השלכותיו המשפטיים, ניתן לעשות זאת בפני עורך דין או נוטריון.

סיכום

לפני סיום, אציין כי בחרתי לבחון את יתרונותיה וחסרונותיה של המערכת המשפטית הישראלית בהשוואה למערכת המשפטית בארה"ב. בשתי המדינות יש שיטות משפט מערביות. קודם כל צריך להבין שעל פי ההלכה היהודית, זכאות לגירושין נקבעת על יסוד אשמתו של בן הזוג שממנו מתגרשים;¹⁶ במרבית מדינות ארה"ב, לעומת זאת, מקובלת גישת **NO-FAULT** שאומרת שאין צורך בהוכחת אשמה של מי מהצדדים אלא די בהוכחת היעדר סיכוי לשלום בית, ולמעשה כישלון הנישואין, ודי בכך שאחד מבני הזוג רוצה להתגרש.¹⁷ למרות שהבעיה של יחסי ממון בזמן גירושין קיימת גם בארה"ב, יתכן שהיא קשה יותר בישראל: לפעמים בני זוג מעכבים את מתן הגט לאישה על מנת לגרום להן לוותר על דרישות כלכליות. במדינות מחוץ לישראל, בית המשפט האזרחי פוסק בעניינים הכלכליים במנותק משאלת הגט הדתי, כך שהסיכוי ל"סחטנות" יותר קטן. בארה"ב לבתי הדין הדתיים אין מעמד, הסמכות לעריכת נישואין וגירושין היא בידי בתי המשפט האזרחיים,¹⁸ ומתקיימת הפרדה בין ההליך הדתי להליך האזרחי.

בית הדין הרבני מחזיק בסמכות רחבה הרבה יותר בישראל מבארה"ב, בגלל שהוא חלק מהמערכת הממלכתית של המדינה. בחו"ל לעומת זאת בתי הדין מתפקדים כגופים מקומיים ועצמאיים, בלי קשר למדינה או אחד לשני - כל בית דין מתפקד בקהילה שאותה שלו. במקרה של ארה"ב, שורש הבעיה היא שלא ניתן לאכוף את הגעת בני הזוג לבית הדין הרבני, שהוא חלק מהמערכת הפרטית.¹⁹ במקומות מסוימים, כמו ניו-יורק, בית הדין הרבני נהנה ממעמד מיוחד, וזוכה לשיתוף פעולה מצד המוסדות המדינתיים.²⁰

¹⁶ פנחס שיפמן, **דיני המשפחה בישראל**, ירושלים, תשמ"ח, עמ' 417.

¹⁷ שיפמן, שם.

¹⁸ Rabbi Prof. Irving Breiowitz, *Between Civil and Religious Law: The Plight of the Agunah in American Society, USA*: Greenwood Press, 1993 עמ'?

¹⁹ Rabbi Prof. Michael J. Broyde, *Marriage, Divorce, and the Abandoned Wife in Jewish Law: A Conceptual Understanding of the Agunah Problems in America*, New Jersey: Ktav, 2001.

²⁰ Sagy, Tehila, *What is Private about Private Ordering?*, L. & Soc'y Rev. Forthcoming 2011

חוק יחסי המשפחה של ניו יורק תוקן בשנת 1983, תיקון שמשמעותו היא שכל מי שהתחתן בטקס דתי, בדת שמחייבת פעולה של גירושין בטקס דתי, יהיה חייב לעבור את הטקס הדתי, כדי להיות זכאי בסטטוס "גרוש" מהבחינה האזרחית-חוקית.²¹

לסיכום, העבודה עזרה לי להרחיב מאוד את ההבנה שלי בכל מה שקשור ליחסי ממון בין בני זוג – כמו שהם היום, ועל מה זה מבוסס במשפט העברי.

הבנתי שהמציאות היא לא רק הקשר בין שני האנשים אלא כשהם מחליטים להיפרד, יש עוד מערכת שנכנסת לתמונה – מערכת המשפט, ויש לה הרבה כללים משלה, ופתאום בני הזוג שהיו רגילים להיות אחד עם השני בהבנה, צריכים להתנהג ולקבל החלטות לפי המערכת הזו. חיים משותפים לפעמים יוצרים בעיות שאין להם פתרון מטעם החוק שיכול לפתור את הבעיות בשלמותן וששני הצדדים יהיו מרוצים ולכן אין ספק שהסכם יחסי ממון מסדיר את היחסים בין בני הזוג ומביא ליציבות בחיי הנישואין

השופט רובינשטיין אמר כתב באחד בבג"צ 6751/04 מישל סבג נ' בית הדין הרבני הגדול (פס' 15):²²

"האופציה של הטלת סנקציות כלכליות **מראש** על סרבן הגט קלה כנראה יותר ליישום"

אחרי כל מה שתיארתי בעבודה הזו, אני חושבת שכל זוג צריך לעשות הסכם קדם-נישואין כדי שתהיה לבני הזוג האפשרות לסיים את היחסים ביניהם בצורה הכי טובה שיש – גם למענם ולמען הנכסים שלהם אבל הכי חשוב - למען הילדים שלהם.

אני מאמינה שעכשיו שאני יודעת על נושא זה יותר, אוכל לחסוך לעצמי בעתיד בעיות מיותרות בתחום.

²¹ New York State Code of Law, Domestic Relations Law §236B(5), Section 253(6)
²² בג"צ 6751/04 מישל סבג נ' בית הדין הרבני הגדול, פסק דינו של השופט רובינשטיין.

ביבליוגרפיה

משפט עברי

בבלי, יבמות קיב, ע"ב
שמות כ"ב, ט"ו-ט"ז
ספר במדבר, פרק כ"ז
תקנות שו"ס, תקנת טוליטוליה
בבא מציעא יב ע"ב; בבא בתרא מ"ז; גיטין ע"ד; כתובות כ"ז

חקיקה

חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג-1953
חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973

פסיקה

ע"א 457/61 גרין נ' גרין פ"ד ט"ז 318
ע"א 573/82 ברק נ' ברק פ"ד ל"ח(4) 633
תא"פ חי 174/66 ולטוך נ' ולטוך, פ"מ כ"ג 198;
עא 51/81 גרשון בראור נ' חיים בראור, פ"ד לה(4) 231;
ע"א 5490/92 רחל פגס נ' ישראל פגס פדאור (לא פורסם) 94 (3) 285; תמ"ש (תל-אביב-
יפו) 24782/98 נ.ש נ' נ.י (14.12.08) (השופטת טובה סיון);
תמש (חי) 29433/02 ו.נ.מ. ו.ת.ז פורסם בבנו;
תמ"ש (קריות) 2440/05 נ.ח. נ' נ.ז. פדאור (לא פורסם) 06 (14) 678.
בג"צ 6751/04 מישל סבג נ' בית הדין הרבני הגדול

ספרים ומאמרים

סוזן וייס "בשלוש דרכים האישה מתגרשת" **ארץ אחרת** גיליון 13, בעמ' 44 (2002)
פנחס שיפמן **דיני המשפחה בישראל** כרך ב' (תשמ"ט-1989).
מרכז רקמן לקידום מעמד האשה, אוניברסיטת בר-אילן, **מסורבות גט בישראל**, הצגת
ממצאי סקר במסגרת דיון בוועדה לקידום מעמד האשה לרגל יום העגונה הבין-לאומי,
23 במרס 2005 (ד"ר רות הלפרין-קדרין).
אברהם בארי, "מזונות לאשה שבעלה חויב לגרשה (מעוכבת)", **מחקרי משפט** ז (תשמ"ט)
79.

n Society, USA: Greenwood Press, 1993

Rabbi Prof. Michael J. Broyde, *Marriage, Divorce, and the Abandoned Wife in Jewish Law: A Conceptual Understanding of the Agunah Problems in America*, New Jersey: Ktav, 2001

Sagy, Tehila, *What is Private about Private Ordering?*, L. & Soc'y Rev. Forthcoming 2011

New York State Code of Law, Domestic Relations Law §236B(5), Section 253(6)

מרשתת (אתרי אינטרנט)

טוענת רבנית רחל לבמור, "גירושין, סירוב גט והסכם למניעתו – עובדות מהשטח", **צהר**
20, בעמ' 83-91 (2005), באתר האינטרנט

www.kipa.co.il/upload/users_files/1094.PDF

אתר דעת, <http://www.daat.ac.il>